

stellend, maar het maakt het zoeken naar de vijfde D66-minister, waarover ik in het begin sprak, extra spannend. Want bij zoveel lof en profilering is er natuurlijk een geheime kracht aan het werk. Maar het noemen van een naam lijkt ons bij nader inzien toch niet verstandig. Het toeëigenen van andermans eigendommen, hoe profijtelijk dat soms ook in een verkiezingsstrijd kan zijn, past nu eenmaal niet in het normen en waardenstelsel dat in onze kring wordt uitgedragen. Bovendien zou de minister-president bij de beantwoording morgen namens de genoemde bewindspersoon toch hebben te verklaren dat mijn fractie het geheel verkeerd ziet. Vandaar dat ik het anders zal formuleren. Toen vorig jaar bij de totstandkoming van dit kabinet de verdeling van de portefeuilles aan de orde kwam, heeft de onderhandelaar van D66 er een scherp oog voor gehad, dat het niet nodig zou zijn, de portefeuille van Landbouw voor ons te claimen. Ook zonder een directe inbreng van een D66'er op dat departement wordt er een beleid gevoerd dat op tal van terreinen vernieuwend te noemen is. En dat werd hoog tijd. In de eerste maanden kon men nog kritiek hebben op de te geringe aandacht van de sociale aspecten die er aan het beleid kleven voor de mensen werkzaam in de agrarische sector, maar dat verzuim is krachtig hersteld. Het is belangrijk dat de noodzakelijke veranderingen een zo groot mogelijk politiek draagvlak krijgen. Voor het Structuurschema Groene Ruimte is dat de minister voortreffelijk gelukt. Nu het mestbeleid nog.

Voorzitter! Nog één punt. Dit jaar zijn de hoofdpunten van het regeringsbeleid op een andere manier gepresenteerd: niet meer de hoofdpunten per departement, maar een thematische indeling dwars door departementen heen. Dat is aanmerkelijk meer dan een redactionele wijziging. Wij zijn zeer tevreden met de gekozen presentatie, maar de vraag is of de regering voor de komende jaren ook bij belangrijke nota's en wetsvoorstellen de "ontschotting" ter hand wil nemen. Met de Herijdingsnota en de Drugsnota is er een belangrijk begin gemaakt. Wij zouden het op prijs stellen als dit verder vorm wordt gegeven: verkeer, milieu en economische zaken, alsmede

landbouw, milieu en economische zaken dienen als voorbeelden. Het zou ook zinvol zijn, daarbij keuzen uit het recente verleden te betrekken. Met name voor milieukeuzes is dat van belang, omdat daarmee duidelijker kan worden dat in een bepaald landsdeel een keuze wordt gedaan ter bescherming van een ander landsdeel.

De **voorzitter**: Ik wijs u erop dat u inmiddels ruim twee minuten over uw spreektijd heen bent.

De heer **Schuyer** (D66): Ik rond mijn betoog af, voorzitter. Ongeveer vijftien jaar geleden koos de regering onder druk van de publieke opinie niet voor de inpoldering van de Markerwaard en de uitbreiding c.q. verplaatsing van Schiphol daarheen. Die keuze toen betekende impliciet het accepteren van een uitbreiding van Schiphol op termijn. Een milieukeuze derhalve. Vandaar ook dat mijn fractie aandringt op een spoedig verschijnen van de nota over een eventuele tweede luchthaven. Mogen wij verwachten van de regering dat zij in de nabije toekomst de dwarsverbanden bij het merendeel van de presentaties ter hand zal nemen?

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Batenburg. Ik maak de leden erop attent dat hij zijn maiden-speech uitspreekt.

De heer **Batenburg** (AOV): Mijnheer de voorzitter! Het is voor mij een voorrecht, vandaag namens het AOV het woord te voeren over wat ons hart beroert over het heden en de toekomst van onze samenleving. Ik hoor dat men het lastig vindt om met ouderenpartijen van doen te hebben. Ik kan alleen maar zeggen dat de mensen die dat zeggen, zich schuldig maken aan leeftijds-discriminatie.

In het bijzonder gaan onze gedachten uit naar de zwakken in ons land, maar ook daarbuiten. Een staat die zijn behoeftigen verkommen laat, verdient niet beter dan dat hij vergaat. Het moet voor ons een erezaak zijn, hulpbehoevenden de steun te geven waar zij recht op hebben. Hiervoor zal het in de eerste plaats nodig zijn dat de "ikke, ikke en de ander kan stikken"-mentaliteit plaats maakt voor solidariteit met de

medemens, die eveneens recht heeft op leefbare omstandigheden. Dit alles heeft te maken met waarden en normen; eerst komen de waarden en dan de normen. Naar mijn gevoel zijn deze in de laatste decennia nogal verslechterd. Er is een verharding van intermenselijke verhoudingen ontstaan door de zucht naar geld, luxe en macht, waardoor het respect voor elkaar en voor het mijn en dijn meer en meer verdwijnt. De criminaliteit neemt onrustbarende vormen aan. Voortdurend moeten wij op onze hoede zijn voor bedrog en geweld. Waar zijn wij nog echt veilig?

Vertwijfelde mensen geven vaak God hiervan de schuld. Ik hoor steeds vaker: waarom laat Hij dat toe? Men vergeet dat onze Schepper, of oerkracht als men Hem zo noemen wil, de oorsprong is van ons bestaan en dat Hij ons heeft toegerust met alle nodige instrumenten, organen, zintuigen en wils- en gevoelsuitingen, om de aarde en in de toekomst wellicht nog meer te besturen. Wij mensen zijn het dus die het met de ons gegeven vrije wil moeten doen, maar ook met de middelen die wij van de Schepper hebben ontvangen. Oneigenlijk gebruik hiervan zal negatieve gevolgen hebben. Als wij allen van mening zouden zijn, het besturen wel alleen af te kunnen, dus zonder de Almachtige, dan ben ik bang dat wij in een moeras zullen verzinken. Gelukkig is een groot deel van ons deze mening niet toegedaan en is er hoop voor de toekomst.

Een bewijs hiervan is dat ons AOV op 1 december 1993 is opgericht door een groepje ouderen die begrepen dat er moet worden gestopt met de hiervoor geschetste achteruitgang en dat er een begin moet worden gemaakt met een vernieuwing van mentaliteit, zoals het voor elkaar opnemen en het voor elkaar staan, in het bijzonder voor de zwakken, met name behoeftige ouderen, lichamelijk en geestelijk gehandicapten, werklozen, bijstandsmoeders enzovoorts. Wij hebben als eersten gesproken over het herstel van waarden en normen, waar tegenwoordig iedereen over spreekt. Wij hebben het gehad over respect en eerbied voor ieders mening en over liefde en verantwoordelijkheid voor de medemens, dit alles vanuit ons hart, het belangrijkste instrument dat wij van de Schepper hebben ontvangen. In onze statuten staat dat

wij ons handelen zullen conformeren aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en dat wij respect, eerbied en liefde zullen tonen voor de fauna, de flora en het milieu waarin wij mogen leven.

Op 16 december 1991 werd door de Verenigde Naties onder nummer 46/91 een resolutie voor ouderen aangenomen, waarin de nationale overheden werden aangemoedigd om de aangekondigde beginselen zoveel mogelijk in hun nationale programma's vast te leggen. Deze beginselen zijn gerubriceerd onder de onderwerpen onafhankelijkheid, participatie, zorg, zelfontwikkeling en waardigheid. Aangezien mij de tijd ontbreekt om dat stuk voor te lezen, geef ik u hiervan een kopie, voorzitter, zodat geïnteresseerden hiervan kennis kunnen nemen. Alle genoemde grondbeginselen hebben wij uitgedragen en tot onze blijdschap mochten wij constateren dat er in de samenleving een groot klankbord voor ons gedachtengoed was en is. Dat is niet zo verwonderlijk. Immers, dit paarse kabinet spreekt van een herstel van de verantwoordelijkheid van het individu en een terugkeer naar de markt.

Door de snelle opkomst van het AOV zijn er natuurlijk enorme fouten gemaakt, waarvoor ons nederig excuus. De zogenaamde negatieve pers in het recente verleden heeft ons echter eerder goed dan kwaad gedaan. Leden keren terug nadat zij hadden bedankt en nieuwe leden melden zich aan. Men heeft in het land onze boodschap begrepen en gevoeld. Wij hebben een nieuwe start gemaakt met een vernieuwd, enthousiast bestuur, dat ertoe bereid is, met onze collega's in deze Kamer respectvol en loyaal samen te werken, opdat ons volk weer vertrouwen krijgt in zijn volksvertegenwoordigers.

Hoewel ik mij ervan bewust ben dat de taak van deze Kamer is, nog eens na te gaan welke ongewenste gevolgen een voorgesteld wetsontwerp voor de samenleving kan hebben, veroorloof ik mij, met respect voor het te bepalen beleid van onze collega's in de Tweede Kamer, het volgende in het algemeen tot alle landgenoten te zeggen. Het feit blijft dat, hoe ouder je wordt, hoe moeilijker het wordt om een baan te houden, laat staan te krijgen. Dit is een tijdperk van de cijfers en de diploma's. Deze geven aan dat

oudere werknemers te duur zijn en te laag opgeleid. Ervaring was vroeger goud waard en is nu nog maar een last, omdat ze daarom meer voor je moeten betalen. De cijfers bewijzen het ook.

Er is de laatste tijd een verhoogde instroom in de WW merkbaar. De VUT is de afgelopen jaren sterk ingekrompen, terwijl VUT-achtige constructies met aanvullingen op de WW door verscherpte WW-eisen vrijwel onmogelijk zijn gemaakt. Wat hebben wij daarvoor in de plaats gekregen? Flexibele pensionering? Maar, mijnheer de voorzitter, flexibele pensionering is interessant voor mijn kleinkinderen, maar niet voor mensen die nu al twintig of meer jaren dienstverband achter de rug hebben. De conclusie is dus dat ouderen gewoon in armoede en in de bijstand geraken. Dit was niet de intentie van dit kabinet toen het aantrad. Het erkende het probleem van de vele gedwongen thuiszittende ouderen en beloofde hiervoor maatregelen te nemen. Het effect lijkt alleen maar averechts uit te werken.

Mijnheer de voorzitter! En dan de oudedagsvoorziening. Het AOV heeft in de Tweede Kamer heel nadrukkelijk gezegd, dat het vasthoudt aan een betrouwbare oudedagsvoorziening, betrouwbaar voor zowel de werkgever, de werknemer, als de pensioenfondsen. Dit betekent dat ook in de toekomst de AOW gekoppeld moet blijven aan de CAO-lonen, dat er verder niet meer bezuinigd mag worden op de AOW, dat de AOW inkomensafhankelijk blijft, dat het AOW-gat voor de pensioenfondsen niet groter mag worden en dat het kabinet de zuurverdiende pensioenen intact laat. Dit betekent dus: geen bezuinigingen op de AOW van samenwonende broers en zussen, en geen heffingen op de inkomsten van AOW'ers met pensioenen, om de AOW te kunnen bekostigen. Het betekent wel dat je nu al moet gaan sparen voor een potje voor later, om de vergrijzing te kunnen financieren, het zogenaamde bufferfonds. Doen we dat niet, dan leidt dit straks tot forse aanslagen op de portemonnaie van de burger.

Mijnheer de voorzitter! Het kabinet staat er zich op voor – of het heeft die bedoeling – dat het erin geslaagd is om de lasten voor de burger te verlagen. Ik moet u zeggen dat ik er nog weinig van gemerkt heb. De huren stijgen nog steeds; de huursubsidie in haar huidige vorm is

niet in staat om dat voldoende te compenseren en de gemeentelijke en provinciale lasten rijzen de pan uit. Het nadeel van deze heffingen is dat ze geen rekening houden met je inkomen.

Voorzitter! En dan nu de ouderenzorg. In de nota's Integraal actieplan ouderenzorg en Modernisering ouderenzorg, spreekt het kabinet zich uit voor de zogenaamde ontsluiting – over het algemeen is bekend de term "ontschotting", maar dat vind ik geen mooi woord; bovendien moet je, als je iets wilt ontschotten, er de sloper bij halen, terwijl je bij ontsluiting alleen maar zachtjes de deur hoeft open te doen – van de gezondheidszorg. Ik denk dat we hiermede de kern van de financiering en organisatie van de gezondheidszorg te pakken hebben.

Al jarenlang erger ik mij aan de soms tergende bureaucratie die er heerst, en wel in het bijzonder in de ouderenzorg. In plaats dat de betrokken instanties met elkaar om de tafel gaan zitten om te spreken over de vraag, hoe zo goed mogelijk aan te sluiten bij de behoeften van de oudere, wordt deze de mist in gestuurd. Om nog maar te zwijgen over hoe het moet, als je iets gaat mankeren. Je gaat naar de dokter; de dokter stuurt je door naar een specialist; deze doet voor veel geld onderzoekjes; vervolgens word je weer teruggestuurd naar de dokter; deze stuurt je weer naar een andere specialist, die weer voor hetzelfde bedrag dezelfde onderzoekjes laat doen, enz., enz. Dat is erg frustrerend, zowel voor de patiënt, als voor de zorgverzekeraar. Het lijkt wel alsof er een circuit bestaat dat zich financieel bedruipt ten koste van de verzekeraars en van de gezondheid en het geduld van de patiënt.

Ons doel voor de toekomst zal gericht moeten zijn op eenvoudige, ook voor minderbegaafden te begrijpen regelgeving, zonder het overvloedig gebruik van afkortingen die zelfs voor hoogbegaafden niet meer te volgen zijn. Verder vinden wij dat de visie voor de toekomst moet zijn: een leefbaar minimuminkomen voor iedereen die om welke reden dan ook niet kan werken, maar op afroep inzetbaar moet zijn. Overigens dient er sprake te zijn van een eerlijke verdeling van werk in ons land. Alle bestaande ondersteuningswetten, waarin uitkeringen voor levensonderhoud worden geregeld, zouden vervangen

Batenburg

kunnen worden door één solidariteitswet met sancties voor degenen die wel kunnen, maar niet willen werken.

Mijnheer de voorzitter! Voor het moment heeft het AOV bezwaar tegen het privatiseren van de bestaande sociale-verzekeringswetten. Het zou kunnen betekenen dat niemand meer ziek mag zijn of een ongeval mag krijgen.

Verzelfstandiging van de Nederlandse Spoorwegen heeft wellicht tot gevolg dat onrendabele lijnen worden opgeheven, waardoor burgers worden gedwongen van de auto gebruik te maken.

Het beleid zal gericht moeten zijn op het welzijn van alle landgenoten en wel zodanig dat het vertrouwen in de regering terugkeert en dat de angst en onzekerheid voor de toekomst bij onze medemensen wordt weggenomen. Dit is een opdracht voor ons allen, een opdracht die vanuit ons hart waargemaakt kan worden.

Tot slot, mijnheer de voorzitter. Hoopvol is dat onze vorstin haar Koninklijke boodschappen steeds laat vergezellen van de woorden: en hiermede bevelen wij u in Godes heilige bescherming. Zij weet zich ook Koningin bij de gratie Gods, dus in afhankelijkheid ten opzichte van de Almachtige. Deze opstelling past ons ook als volksvertegenwoordigers. Daarom bedroeft het mij en zovele anderen dat destijds het gebed tot God vóór de aanvang van de zittingen van de beide Kamers der Staten-Generaal, werd afgeschaft.

Moge ik u verzoeken, mijnheer de voorzitter, pogingen te willen doen, dit teken van eerbied voor onze Schepper in deze Kamer in ere te herstellen, dan wel een mogelijkheid voor die leden te creëren die hun eerbied en afhankelijkheid jegens de Schepper willen betuigen, door het instellen van één minuut stilte om zich te kunnen bezinnen op het verantwoordelijke werk dat wacht.

De **voorzitter**: De traditie getrouw wil ik als eerste u gelukwensen met uw maiden-speech. Het curriculum dat van u bekend is, wijst uit dat u weinig politieke en bestuurlijke ervaring had, toen u zich in het AOV gestort hebt en vervolgens deze Kamer binnenkwam. Dat mede in aanmerking genomen, denk ik dat u zich op manmoedige wijze door deze eerste beproeving hebt heen

geslagen. Ik wens u daarmee gaarne geluk.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **Schuurman** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Het gaat het kabinet in economische zin en – zij het minder – ook financieel voor de wind. Een omvangrijk jaarprogramma zal worden afgewerkt. Toch zijn er ook heel wat verzweven en verborgen problemen. Omdat regeren vooruitzien is, wil ik voor die problematiek in deze algemene politieke beschouwingen de aandacht vragen.

Deregulering, flexibiliteit, concurrentie, langere openingstijden, dynamisering: het wijst allemaal in één richting en wel: minder regelen en meer overlaten aan de markt. Die benadering is onevenwichtig voor een overheid. De ene kant wordt sterk benadrukt, nl. dat burgers, ondernemingen en het bedrijfsleven gezien hun eigen taak, ook hun eigen creatieve verantwoordelijkheid hebben. Maar de vraag is, of je alles wel kunt overlaten aan de markt. De les van de geschiedenis is immers dat de markt niet het algemeen belang dient. Dat belang moet de overheid bewaken. De markt regelt uit zichzelf geen arbeidsplaatsen voor minderheden en langdurig werklozen en de markt zorgt niet uit zichzelf voor het milieu, voor een verantwoord ontwikkelingsbeleid, enz. Bovendien verbaas ik me elke keer weer over het gemak waarmee woorden als "flexibilisering" en "functionalisering" op de tong worden genomen. Eigenlijk wordt in die woorden afstand gedaan van de echte humaniteit. De mens wordt gezien binnen het kader van een bepaalde functie. Van werknemers wordt door flexibilisering en functionalisering een maximale soepelheid gevraagd ten aanzien van hun werkgever, zonder dat aan hun eigenheid en hun verantwoordelijkheid recht wordt gedaan. Dat is uiteindelijk ook slecht voor de onderneming. De mens mag geen wegwerpmens zijn. Elk mens behoort op zijn plaats als verantwoordelijk mens op die plaats te worden aanvaard. Zo dat niet het geval is, behoort dat door de overheid te worden gestimuleerd en daar ontbreekt het op het ogenblik aan.

Inderdaad moeten overbodige regels worden afgeschaft. Maar een goede marktwerking ontstaat niet door regels af te schaffen, maar eist een daarop toegesneden regelgeving.

Het lijkt er op dat de overheid, na een tijd van veel overbodige regels, met de slinger van de klok doorslaat naar het andere uiterste: geen of heel weinig. Gezien vanuit de taak van de overheid om recht en publieke gerechtigheid te dienen, moeten toch adequate regels worden gesteld om ontsporingen van de vrije markt tegen te gaan?

Inzake de privatisering zijn ook belangrijke vragen te stellen. Na de privatisering van de KPN zijn nu ook de spoorwegen aan de beurt. We hadden hier met vanouds publieke diensten te maken. Dat wil zeggen diensten, die er waren voor het Nederlandse publiek. Voor alle burgers. Na de privatisering zie je bij de KPN bijvoorbeeld dat door toepassing van de norm van efficiëntie de schaalvergroting toeslaat. Het algemeen belang wordt daarbij veronachtzaamd. Honderden postkantoorjes die in dichtbevolkte wijken aanwezig waren, zijn inmiddels gesloten. De winsten stijgen, maar het maatschappelijk nut wordt veel minder. De grotere postkantoren zijn moeilijk op de fiets bereikbaar. Velen moeten van de auto gebruik maken. Deze druk op de mobiliteit in steden en dorpen vraagt maatschappelijke kosten die in de privatisering niet zijn verrekend. Is dit proces van privatisering van publieke diensten nog te keren om meer maatschappelijke schade te voorkomen?

Overigens, in het algemeen zou wat de RPF betreft een halt toegeroepen moeten worden aan het proces van schaalvergroting in de bestuurlijke sector, het onderwijs, de gezondheidszorg en de landbouw. Wij zijn daar nooit voorstander van geweest. Maar nu de nadelen ervan de voordelen gaan overtreffen, wordt het tijd voor bezinning. Kan de noodzaak van schaalvergroting niet ongedaan worden gemaakt door de informatietechniek in te zetten, en tegelijk daarbij de voordelen van de kleinere schaal te behouden, dat wil zeggen dicht bij de mensen? Het is voor de RPF-fractie zelfs de vraag of de overheid gezien de vele maatschappelijke problemen, bijvoorbeeld die van het verkeer, niet de plicht heeft tot een zodanige belangenafweging te komen dat het bedrijfsle-